

Lieke Verheijen
Radboud Universiteit
Contact: lieke.verheijen@let.ru.nl

Van standaardtaal tot ‘digi-taal’: hoe jongeren schrijven op *social media*

1. Inleiding

Nieuwe media zijn onmisbaar geworden voor de Nederlandse jeugd. Smartphones, computers en tablets bieden allerlei manieren om via de digitale weg te communiceren met vrienden en familie. Jongeren sms'en, chatten, twitteren en *whatsappen* alsof hun leven ervan afhangt. Bij de communicatie via deze nieuwe media gebruikt de jeugd een taalvariant die afwijkt van de standaardtaal. Deze ‘digi-taal’ wordt door de media en veel ouderen, onder wie leraren en ouders, met argusogen bekeken, omdat zij het Standaardnederlands als strikte norm hanteren. De jeugd vindt de negativiteit rond ‘digi-taal’ onnodig en beschouwt het onconventionele taalgebruik juist als de normaalste zaak van de wereld: zo schrijven zij nou eenmaal op *social media*.

2. Hoe verschilt ‘digi-taal’ precies van het Standaardnederlands?

‘Digi-taal’ verschilt merkbaar van de normen van de standaardtaal. Het heeft kenmerkende elementen op drie schrijfniveaus, namelijk ‘orthografie’ (spelling), ‘syntaxis’ (grammatica) en ‘lexis’ (woordgebruik). Wat betreft orthografie staat ‘digi-taal’ bekend om het gebruik van afkortingen, afwijkingen, weglatingen, symbolen en *emoticons* zoals :-), :D, xD, :(, :o, :s, :P, ;) , :-*, :’(en -_- . Een syntactisch kenmerk is het weglaten van woorden die niet noodzakelijk zijn voor het zinsbegrip, met name functiewoorden zoals lidwoorden en persoonlijke voornaamwoorden, wat leidt tot grammaticaal onvolledige zinnen. Lexicaal gezien valt in ‘digi-taal’ het gebruik van Engelse leenwoorden op.

3. Waarom gebruiken jongeren ‘digi-taal’?

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, zijn afwijkingen in ‘digi-taal’ doorgaans niet nutteloos, maar worden ze – al dan niet bewust – gebruikt voor bepaalde doeleinden.

Een reden om af te wijken van de ‘officiële’ spelling is informaliteit. Veel woorden worden in ‘digi-taal’ geschreven zoals we ze uitspreken. Dat maakt de communicatie informeler. Zo kunnen de letters *en* vervangen worden door *uh* (jonguh), *ks* door *x* (thanx) en *ch* door *g* (sgatje). Nieuwe mediagenres waarin de deelnemers gelijktijdig communiceren, zoals chats, zijn net geschreven gesprekken.

In ‘digi-taal’ wijken jongeren ook af van de standaardtaal om kort maar krachtig te communiceren. Het inkorten, of zelfs compleet weglaten van woorden, maakt de communicatie sneller en beknopter. Men laat vaak letters – vooral klinkers – weg (*gwn* i.p.v. gewoon) of het einde van een woord (*miss* i.p.v. misschien). Tempo is belangrijk omdat jongeren meestal zo snel mogelijk berichten willen sturen, de beurt willen houden en ongemakkelijke stiltes willen voorkomen in chats. Beknoptheid is cruciaal in sms’jes en tweets, die een berichtlimiet hebben van respectievelijk 160 en 140 tekens.

Daarnaast wijken jongeren af van het officiële Nederlands ter compensatie van spreektaalelementen die ontbreken in geschreven taal. In schrift ontbreekt het aan lichaamstaal (‘gebaren’, ‘gezichtsuitdrukking’...). Dat compenseren jongeren met *emoticons* en *emoji’s*. Ook ontbreekt het in geschreven berichten aan prosodische elementen: ‘nadruk’, ‘intonatie’ en ‘volume’. Om dat alsnog over te brengen, gebruiken jongeren extra hoofdletters (*YES*) en herhalingen van letters (*yesssss*) of leestekens (*yes!!!*).

Een laatste reden voor het afwijken van het Standaardnederlands betreft ‘creativiteit’ en ‘coolheid’. Jongeren spelen graag met taal. Dat helpt hen om hun sociale groepsidentiteit te vormen en om zich af te zetten tegen de heersende maatschappelijke normen. Ook het gebruik van Engelse woorden kan als hip worden beschouwd.

4. In hoeverre bestaat er variatie binnen ‘digi-taal’?

‘Digi-taal’ is geen homogene taalvariant: genre en leeftijd beïnvloeden hoe vaak bepaalde talige kenmerken, zoals afkortingen en *emoticons*, erin voorkomen. Dat blijkt uit de resultaten van mijn grootschalige, systematische analyse van zo’n 200.000 woorden in nieuwe mediateksten, geproduceerd door Nederlandse jongeren tussen 2009 en 2011:

- ‘Digi-taal’ verschilt voor genres als sms, MSN-chat en tweets. Dat is het gevolg van een complex samenspel van genrekenmerken, zoals ‘bepkeringen aan berichtgrootte’, ‘gelijktijdigheid van communicatie’, ‘zichtbaarheid’, ‘interactiviteit’ en ‘technologie’. Deze kunnen afwijkingen van de standaardtaal stimuleren of ontmoedigen.
- Leeftijd speelt een duidelijke rol in ‘digi-taal’: adolescenten (12 t.e.m. 17 jaar) wijken doorgaans meer af van het Standaardnederlands dan jongvolwassenen (18 t.e.m. 23 jaar). Adolescenten vertonen mogelijk opstandiger taalgebruik, omdat ze

zich willen afzetten tegen maatschappelijke normen, terwijl jongvolwassenen zich juist meer conformeren aan de officiële taalregels, omdat ze enige sociale druk voelen om niet onvolwassen over te komen.

5. Wat betekent de opkomst van ‘digi-taal’ voor de toekomst van onze standaardtaal?

Veel mensen zien het gebruik van nieuwe media als een bedreiging voor het Standaardnederlands. Ze vrezen dat het leidt tot ‘taalverloedering’ of ‘taalverarming’. Mijn onderzoek suggereert echter dat zulke paniek niet nodig is:

- *‘Digi-taal’ is functioneel en systematisch.* Jongeren hebben wel degelijk redenen om af te wijken van de standaardtaal in ‘digi-taal’ (‘informaliteit’, ‘snelheid’, ‘beknoptheid’, ‘compensatie’, ‘creativiteit’, ‘coolheid’) en er liggen talige patronen ten grondslag aan de ogenschijnlijk willekeurige afwijkingen.
- *‘Digi-taal’ is niet uniek voor het Nederlands.* Er zijn ‘digi-taal’-varianten van allerlei Europese talen (Duits, Engels, Fins, Frans, Italiaans, Portugees, Spaans, Zweeds...), maar ook van Aziatische talen (Chinees, Japans, Koreaans). Alle vertonen vergelijkbare kenmerken: wereldwijd wijken jongeren op overeenkomstige manieren af van hun standaardtaal.
- *‘Digi-taal’ is minder innovatief dan dat in eerste instantie lijkt.* Afwijkingen van de standaardtaal vinden we ook al terug in oudere tekstgenres, zoals in telegrammen, waarin beknopt communiceren essentieel was, net zoals in sms’jes en tweets. En in briefkaarten en persoonlijke brieven, die net zo informeel zijn als nieuwe media. Ook hedendaagse genres bevatten vergelijkbare kenmerken, bijvoorbeeld informele notities (*ben ff naar winkel :) 3u terug*), contactadvertenties (*boer 75 jr zkt. hulp m/v. Br.o.nr.23180512*), krantenkoppen (*Verzekerden dupe van experts*) en bedrijfsnamen (*Suc6-4U Autorijschool*). De afkortingen, ontbrekende interpunctie en hoofdletters, weggelaten woorden en *emoticons* die we hier zien, worden ingezet om teksten in te korten of op te laten vallen.

Zolang jongeren zich ervan bewust zijn dat ze ‘digi-taal’ en standaardtaal gescheiden dienen te houden, zal de standaardtaal niet gauw verdwijnen. Dan blijft ‘digi-taal’ een variant van het Nederlands, net zoals straattaal en dialect, die ze in bepaalde contexten effectief kunnen gebruiken.

6. Hoe beïnvloedt ‘digi-taal’ de schrijfvaardigheid van ‘de jeugd van tegenwoordig’?

Eerder onderzoek naar de invloed van nieuwe media op geletterdheid vertoont gemengde resultaten. Sommige studies rapporteren positieve correlaties tussen het

gebruik van nieuwe media en geletterdheid, andere negatieve correlaties en weer andere vonden überhaupt geen verband. Dat komt doordat de studies uiteenlopen in methodes en deelnemers:

- a. De studies verschillen in de manier waarop ze geletterdheid meten. Men gebruikt directe maten van spelling-, grammatica-, schrijf- en leesvaardigheid, maar ook indirecte maten die bijvoorbeeld cognitieve vaardigheden meten die ten grondslag liggen aan geletterdheid. Ook verschillen studies methodologisch in hoe het gebruik van nieuwe media wordt gemeten: ze meten op diverse manieren de mate waarin jongeren communiceren via nieuwe media (hoe frequent ze sms'en, chatten, twitteren...) of de wijze – taalkundig gesproken – waarop ze dat doen (hoe vaak wordt gebruikgemaakt van 'sms-afkortingen').
- b. De deelnemers aan de studies zijn behoorlijk divers. Zo zijn er verschillen in leeftijdsgroep ('kinderen', 'adolescenten', 'jongvolwassenen'), opleidingsniveau, nationaliteit en geslacht. Ook de technologie die participanten gebruiken bij het communiceren via nieuwe media, zowel de hardware (alfanumerieke versus QWERTY-telefoons) als de software (zoals woordvoorspellers) verschilt naargelang de studie.

Door deze verschillen is het lastig om eerdere studies te vergelijken. Ze verschaffen dan ook geen duidelijk beeld over de invloed van 'digi-taal' op de schrijfvaardigheid van jongeren. Met mijn onderzoek tracht ik te achterhalen hoe de vork nou precies in de steel zit.

Referenties

Verheijen, L. (2013). "The effects of text messaging and instant messaging on literacy". In: *English Studies*, 94 (5), p. 582-602.

Ronde 7

Roy Dielemans
Dorenweerd College en Trias Publica
Contact: r.dielemans@dorenweerd.nl

Van ezelsbruggetjesdidactiek naar taalkundig redeneren

Als docent Nederlands gaf ik onlangs een overhoring 'zinsontleding' over het lijdend voorwerp (LV). Een van de betere leerlingen, die zelfs een 7,5 scoorde, kwam na afloop naar mij toe en vroeg: "Meneer, wat is een LV ook al weer?" Ik was geschokt. Deze